

210050
Vakfiye

استثمار الأعيان الوقفية عن طريق الإجارة التشغيلية
الأحكام والضوابط الشرعية مع دراسة تطبيقية
لعمل الأمانة العامة للأوقاف بالكويت

د. علي إبراهيم الراشد (*)

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

28 Mayıs 2017

(*) أستاذ مساعد، قسم الفقه المقارن والسياسة الشرعية، كلية الشريعة والدراسات الإسلامية، جامعة الكويت، دولة الكويت.

٢٩٧ - ٣٥٠

D163

مجلة الشريعة والدراسات الإسلامية

فصلية علمية محكمة تصدر عن مجلس النشر العلمي بجامعة الكويت
تُكفَى بالبحوث والدراسات الإسلامية

محررم: ١٤٣٣ هـ
ديسمبر: ٢٠١٢ م

السنة: السابعة والعشرون
العدد: الحادي والتسعون

البحوث

نموذج العمارة الوقفية الإسلامية بين نظريات العمارة ونظرية جودة الخدمات

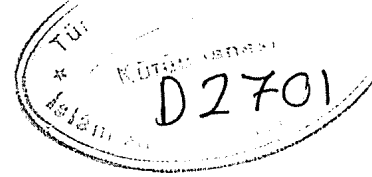
د. كمال محمد منصورى (*)

مقدمة:

شكّل نظام الوقف الإسلامي ولقرون عديدة أحد ركائز الحياة الاجتماعية والاقتصادية، والثقافية، وذلك من خلال إسهامه في إقامة وتمويل شبكة واسعة من المشروعات، والمرافق العامة، والمؤسسات الخدمية ذات النفع العام شملت المرافق الاجتماعية كالمساجد والمدارس والمكتبات والاستراحات والمستشفيات إضافة إلى مشاريع البنية التحتية كتمهيد الطرق، وشق القنوات، وإقامة الجسور، والقلاع، والمنارات البحرية، كما أن الأسواق والمحال التجارية، والحمامات الوقفية كانت بمثابة النواة المعمارية للمدينة الإسلامية التي لا تزال شواهدنا حاضرة في الكثير من المدن الإسلامية التاريخية في القاهرة ودمشق واسطنبول والقيروان والجزائر وغيرها من حواضر العالم الإسلامي.

(*) أستاذ محاضر، كلية العلوم الاقتصادية والعلوم التجارية والتسيير، جامعة محمد خيضر - بسكرة - الجمهورية الجزائرية.

Evkaf, c.9, s.17, Kuvayt - 2009, s.15-69.

Kayaoğlu, Doç. Dr. İsmet
"Râhatoğlu ve vakfiyesi", Vakıflar
Dergisi, Ankara,
sayı 13 ss. 1-29

361.763
ÖM.B

Ömer Hilmi, Karinâbadizâde

1800A

Eski vakıfların temel kitabı / by Karinâbadizâde Ömer Hilmi; prepared by İsmet Sungurbey.- 2nd ed.- İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 1978.
Ixivii, 728 p.; 23,5 cm.- (İstanbul Üniversitesi yayınları; no. 2380. Hukuk Fakültesi yayınları; no. 537)
Original title: Ithâfulahlâf fi ahkâmilevkaf

1. Foundations I. Sungurbey, İsmet (prep.)
II. Title III. (Series)

4507

- HAREMEYN
VAKFIYE
VAKIF
SÜLEYMAN (J)

12 KASIM 1993

CEYLAN,

İbrahim (Yrd. Doç. Dr.), "Kanunî'nin Haremeyn Değişme Vakfı ve Vakfiyesi", V. Milletlerarası Türkoloji Kongresi Tebliğler, İstanbul, 1985, III. Türk Tarihi, (İstanbul, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, 1986).

Sel. Ü. İlahiyat

08 OCAK 1994

1990 İslâm Tarihi

Ekrem SARIALTIN

Doç. Dr. Ahmet ÖNKAL

Sultan III. Murat'ın Kızı Fatma Sultan Vakfiyesinin Metni ve Transkripsiyonu

4. Lisans Tezi

102 210050 VAKFIYE

Sayfa.

243. BUXARSKIJ VAQF, XIIIe s. Facsimilé, édition du texte, traduction russe de l'arabe et du persan; direction et commentaires de A. K. Arends, A. B. Khalidova et O. D. Tchekhovitch (résumé anglais). Moscou, Nauka, 1979, Académie des Sciences de l'U.R.S.S., Monuments littéraires Orientaux, 52.

Publication d'un document de waqf de Boukhâra daté de 699/1299, écrit en arabe et traduit en persan au 11e/17e siècle. Le fondateur de ce waqf, 'Abd al-Rahim b. Muhammad b. 'Abdallâh Esfejâbi, dit Jalâl al-din al-Bâmruni, avait acquis un village au Samjân, au nord-ouest de Boukhâra; il en avait développé l'agriculture en y aménageant un réseau de canaux et il avait fait faire différentes constructions, dont deux mosquées. Ce document détaillé fournit un très intéressant aperçu de la reprise de la vie économique de la région sous les Mongols; les noms de notables de la ville de Boukhâra y figurent; les termes techniques sont étudiés par les présentateurs, qui dressent aussi un tableau de la situation politique et socio-économique de la capitale au XIIIe siècle. C. F.

Sel. Ü. Fen - Ed. Tarih

08 OCAK 1994

1986 Yeniçağ Tarihi

Yusuf KÜÇÜKDAĞ

Dr. Mikâil BAYRAM

Mevlâna Dergâhı Vakfiyelerinden Abid Çelebi ve Veled Bekir Vakfiyeleri

4. Lisans Tezi

62 210050 VAKFIYE

Sayfa.

15 HAZİRAN 1993

VAKFIYE

12227

Sultan III. Murad'ın kızı Fatma Sultan vakfiyesinin metni ve transkripsiyonu.

SARIALTIN, Ekrem. Bil. Uz. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 1990. 102s.

Danışman: Doç. Dr. Ahmet Önkâl.

210050 VAKFIYE

11. KAYAOĞLU, İsmet (Dr.)

10 OCAK 1994

Ankara Ün. İlahiyat Fak. Ankara 1977, 1 c, 97 s, eb: 23x18 cm.

Doçentlik tezinin adı :

" Selçuklu Devri Vakfiyelerinden Turuntay ve Râhatoğlu Vakfiyeleri. "

Giriş kısmından sonra, Turuntay vakfiyesi ele alınmıştır. Vakfiyenin tercüme, metin kısmı verildikten sonra, Râhatoğlu vakfiyesine geçilmiştir; tercüme ve metinle birlikte umûmî mahiyette tezin bir " Sonuç " u verilerek tamamlanmıştır.

Vakfiyeler

Uzunçarşılı, Ord. Prof. İsmail Hakkı

Vakfiye
Yavuz Sultan Selim

"Yavuz Sultan Selim'in kızı Hanım Sultan ve
torunu Kara Osman Şah Bey vakfiyeleri"
Belleken, Ankara.

1976/40 sayı 159 ss. 467-478

2319 TURAN, OSMAN. "Vakfiyes of the Seljuq period, III: Celâleddin Karatay, his Vakifs and Vakfiyes." (in Turkish) *Belleken* 12 (Ja '48) 17-171. This thorough monograph deals with the life, times, and works of the important Rum Seljuq atabeg and statesman, Celâleddin Karatay (d. 652 A. H. or 1254 A. D.). His biography (pp. 17-49) is followed by discussions of his *wakifs* (caravanserai between Kayseri and Elbistan, medrese at Konya, Dâr us-Sulahâ at Antalya), and photographic reproductions, transcribed texts and Turkish translations of the extant *wakfiyes* of the two former buildings and his mosque and zaviye at Konya. An index (pp. 159-171) facilitates the use of the article as a work of reference.

*Vakfiye
- Selçuklular

29 TEMMUZ 1992

- SÜLEYMAN I
- VAKFIYYE

Bestell-Nr.:
7 E 6546

Kanuni Sultan Süleyman'ın su vakfiyesi / İbrahim Ateş.
- 1. baskı
Ankara, 1987. - V, 58, [58] S.
(Kültür ve Turizm Bakanlığı yayınları; 851; 1000 temel eser dizisi; 134)
Parallelsacht.: Deed of trust for free water supply endowed by Sultan Suleiman the Magnificent. - Text türk. u. engl.
ISBN 975-17-0105-8
NE: Ateş, İbrahim [Hrsg.]; Türkiye / Kültür ve Turizm Bakanlığı: Kültür ve Turizm Bakanlığı yayınları / Bin temel eser dizisi; Deed of trust for free water supply endowed by Sultan Suleiman the Magnificent; Su vakfiyesi

29 TEMMUZ 1992

25 ŞUBAT 2008

شاطری، میترا

۱۳۱۵- «دو وقفنامه سنگین». وقف

میراث جاویدان، بیابلی ۴۱ و ۴۲، ص ۵۱-۵۲، فارسی.

کد پارسا: A۶۳۷۱۳

وقفنامهها؛ موقوفات اصفهان (تاریخ و جغرافی)

وقفية الأراضي الحكومية المخصصة

للمساجد ولمصليات الأعياد

أحمد بن حمد بن عبد العزيز الوئيس^(١)

المقدمة

الحمد لله رب العالمين، والصلاة والسلام على نبينا محمد وآله وصحبه أجمعين، أما بعد:

فإن للمساجد في الإسلام مكانة عالية، ورسالة سامية، حثَّ الله المؤمنين على عمارتها حساً ومعنى، فقال تعالى: ﴿إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسْجِدَ اللَّهِ مَن ءَامَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾^(٢) ورغب النبي ﷺ في بنائها، فعن عثمان بن عفان رضي الله عنه قال: سمعت رسول الله ﷺ يقول: ((من بنى مسجداً لله بنى الله له في الجنة مثله))^(٣).

وأجمع المسلمون على مشروعيتها وقف المساجد^(٤)، وبنائها يُعدّ من

(١) الأستاذ المساعد في كلية الشريعة بجامعة الإمام محمد بن سعود الإسلامية.

(٢) من الآية رقم (١٨) من سورة التوبة.

(٣) أخرجه البخاري، كتاب الصلاة، باب من بنى مسجداً، برقم (٤٥٠) ومسلم، كتاب

المساجد ومواضع الصلاة، باب فضل بناء المساجد والحث عليها، برقم (٥٣٣).

(٤) انظر: شرح مسلم للنووي (١١/١٢٥).

Vakfiye 210050
Arazi 011851

Mecelletü't-Buhusi'l-Islamiyye, eded. 108, 1437 Riyad

D 81

Vakıf
Vakıf nâme

تذكرة النبوية

في أيام المنصور وبنييه

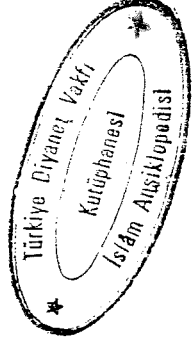
للحسن بن عمر بن الحسن بن عمر بن حبيب
المتوفى سنة ٧٧٩ هـ - ١٣٧٧ م

الجزء الثالث

حوادث وتراجم

٧٤١ - ٧٧٠ هـ / ١٣٤٠ - ١٣٦٨ م

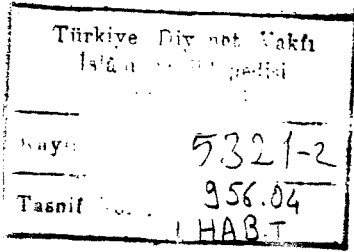
مع نشر وتحقيق مصارف وقض السلطان حسن

تقديم

دكتور سعيد عبدالفتاح عاشور
أستاذ تاريخ العصر العباسي - جامعة القاهرة

مراجعة

دكتور محمد حسام أمين
أستاذ تاريخ العصر العباسي - جامعة القاهرة

المسئبة المصرية المسماة للكتاب

١٩٨٦

وفي أواخر شهر رمضان منها وصل السلطان أئلك المنصور المشار إليه إلى دمشق المحروسة ، وفي خدمته الأمير سيف الدين بليغا نظام الملك وأمرأه الدولة والعاكر المنصورة بسبب الأمير سيف الدين بيدمر الخوارزمي نائب السلطنة بدمشق وعصيانه في قلعها ، واجتماع بعض الأمراء عليه ، منهم : الأمير منجك والأمير اسندمر نائبا السلطنة بدمشق كانا .

وجهن إلى الأمير بيدمر المذكور من تحدث معه ، ثم أخرج بمن تبعه من القلعة في أسوأ حال ، ودخل السلطان إليها في هيئة الملك المشهورة ، وأقام بها مدة ، وقرر أمور [١٩٥ ب] دمشق ، ثم رحل بمن معه إلى مستقر ملكه . وفيها ورد الخبر بوفاة السلطان الملك الصالح صاحب بن السلطان الملك الناصر ابن السلطان الملك المنصور قلاوون بعد عزله وخلعه بمدة ست سنين ، ومولده سنة سبع وثلاثين وسبعائة ، رحمه الله تعالى .

وفيها ولي الأمير علاء الدين على السارديني نيابة السلطنة بدمشق المحروسة ، عوضا عن الأمير سيف الدين بيدمر الخوارزمي بحكم عزله والقبض عليه ، لما صدر منه .

وفيها ولي الأمير سيف الدين قطلوبغا الأحمدي نيابة السلطنة بدمشق المحروسة ، عوضا عن الأمير شهاب الدين أحمد بن القشتمري بحكم عزله .

(١) هو بليغا العمري الحسني الناصري ، التماسكي الأتابكي ، الأمير سيف الدين ، توفي سنة ١٣٦٦/٨٧٦٨ م - انظر ما يلي .

(٢) وله أيضا ترجمة في : درة الأسلاك ص ٤١١ ، المنهل الصافي ، النجوم الزاهرة ج ١٠ ص ٢٥٤ - ٢٨٧ ، السلوك ج ٢ ص ٨٤٢ وما بعدها ، الدرر ج ٢ ص ٣٠٢ رقم ١٩٧٢ .

(٣) توفي سنة ١٣٦٣/٨٧٦٥ م - انظر ما يلي .

سنة إثنين وستين وسبعائة

السلطان الملك المنصور محمد

ابن السلطان الملك المظفر حاجي بن السلطان الملك

الناصر محمد بن السلطان الملك المنصور قلاوون الصالح

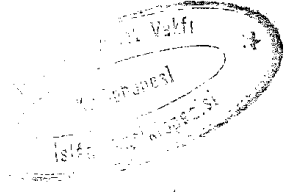
ولي أمر الملك بالديار المصرية والبلاد الشامية وما مع ذلك من النواحي الإسلامية ، وجلس على تخت السلطنة في جمادى الأولى من هذه السنة ، بعد عزل عمه السلطان الملك الناصر حسن وخلعه ، ووفاته بعد ذلك إلى رحمة الله تعالى .

وكان ملكا ذكيا ، عارفا ، شهما ، خيرا بمصالح نفسه ، ذا مهابة وأفرة ، وحرمة عزيزة ، طالت مدته ، واشتد بأسه ، وحصل ذخائر عديدة ، واشترى أملاكا عظيمة ، وجمع من الذهب ما لا يحصر ، [١٩٥] وبني الجامع المقدم ذكره ، الدال على علوهته ، وعظيم شأنه ، ولي مرتين : الأولى ثلاث سنين وعشرة أشهر ، وهذه ست سنين وسبعة أشهر ، سقى الله عهده ، وأحسن ما يسه .

(٥) يوافق أولها ١١ نوفمبر ١٣٦٠ م .

(١) وله أيضا ترجمة في ٤١٤ : درة الأسلاك ص ٤١١ ، المنهل الصافي ، عقد الجمان ، النجوم الزاهرة ١٠٠ ص ١٨٧ ، ٣٠٢ - ٣١٨ ، الدرر ج ٢ ص ١٢٤ رقم ١٥٦٠ ، السلوك ج ٣ ص ٦٢٢ .

Vakıfname H. Vakfiye
مركز تحقيق التراث

ذِكْرُ النَّبِيِّ

وَأَيُّهَا الْمَنْصُورُ وَبَنِيهِ

للحسن بن عمر بن الحسن بن عمر بن حبيب
المتوفى سنة ٧٧٩ هـ / ١٣٧٧ م

الجزء الثاني

خوارث وتراجم

٧٠٩ - ٧٤١ هـ / ١٣٠٩ - ١٣٤٠ م

مع نشر وتحقيق وثائق وقف السلطان الناصر محمد بن قلاوون

تحققه و وضع حواشيه

دكتور محمد محمد أمين

أستاذ تاريخ العصر المملوكي جامعة القاهرة

راجع

دكتور سعيد عبد الفتاح حجازي

أستاذ تاريخ العصر المملوكي جامعة القاهرة

المكتبة المصرية القومية للكتاب
١٩٨٢

5821-1
958.04
HAB.T

مقدمة

تحتفظ دار الوثائق القومية بالقاهرة (مجموعة محكمة الأحوال الشخصية - المحكمة الشرعية) بأربعة وثائق وقف للسلطان الملك الناصر محمد بن قلاوون الذي ولي عرش سلطنة المماليك ثلاث مرات ، وامتدت سلطته الثالثة في الفترة من ٧٠٩ - ٧٤١ هـ / ١٣٠٩ - ١٣٤٠ م ، وهذه الوثائق هي :

- (١) الوثيقة رقم ٢٧ محفظة ٥ .
  - (٢) الوثيقة رقم ٣٠ محفظة ٥ .
  - (٣) الوثيقة رقم ٢٥ محفظة ٤ .
  - (٤) الوثيقة رقم ٣١ محفظة ٥ ، وهي صورة من الوثيقة ٢٥ / ٤ ^(١) .
- وتتضمن هذه الوثائق أربعة حجج وقف ، هي حسب ترتيبها التاريخي :
- (أولا) حجة وقف على الأمير بكتمر بن عبد الله الساقى وذريته مؤرخة في ١٣ محرم ٧٢١ هـ .
- (ثانيا) حجة وقف على السلطان محمد ثم على ذريته ، وعلى المنتظمين بمكة والمدينة ، وعلى فكالك أسرى المسلمين ، وعلى فلاحين المسجونين ، مؤرخة في ١٠ جمادى الآخرة ٧٢٤ هـ .

(١) انظر محمد محمد أمين ، فهرست وثائق القاهرة (المههد العلمي الفرنسي للآثار الشرقية بالقاهرة - ١٩٨١) ص ١٠٠٩ ، سلسل ٣١ ، ٣٣ ، ٢٤ ، ٣٥ .

5.331

Jihane TATE

UNE WAQFIYYA DU XVIIIe SIÈCLE
À ALEP

LA WAQFIYYA D'AL HĀĠĠ MŪSĀ AL-AMĪRĪ

Türkiye Diyanet İşleri İslâm Ansiklopedisi Kütüphaneleri	
Kayıt No. :	1244D
Tasnif No. :	726.95/69 TAT.W

Ouvrage publié avec le concours de la Commission des Publications
de la Direction Générale des Relations Culturelles, Scientifiques et Techniques

DAMAS
1990

P. IFD 118

Comme on le voit, aucune information précise ne peut être tirée de ce texte hagiographique en ce qui concerne l'histoire et la structure de sa fortune. Tout ce que l'on apprend, c'est que la pratique du commerce lointain se trouve à son origine mais, s'il faut en croire le texte, il aurait vécu ensuite une vie retirée des affaires, au milieu de sa famille et de ses proches cultivant des vertus de modestie et de prévoyance.

Nous ignorons également comment la fortune de son père fut partagée avec les deux frères aînés évoqués plus haut. Demeure également dans l'ombre la nature exacte des rapports d'intérêt entre ses esclaves qui font du commerce et deviennent riches à leur tour et lui-même.

Plutôt que sur la structure et la gestion de la fortune d'une grande famille d'Alep, ce texte nous informe sur l'idéal que devait incarner, pour un auteur alépin du XXe siècle, un riche notable ayant vécu deux siècles plus tôt.

Conventions observées dans la traduction

La traduction que nous donnons ici est incomplète. Nous avons délibérément laissé de côté le préambule, les passages consacrés à la description des jardins et ceux qui portent sur l'organisation et la gestion du waqf ainsi que ce qui a trait aux dispositions juridiques, non qu'ils manquent d'intérêt, mais en raison, soit de notre incompetence, pour ceux-ci, soit du fait, pour ceux-là, qu'ils ne concernent pas directement notre sujet : le vocabulaire, la structure et la destination des constructions urbaines du XVIIIe siècle.

Dans la traduction nous avons observé les principes suivants :

1. Nous sommes passés à la ligne avec un tiret chaque fois qu'apparaissait la préposition « *alā* » dans les descriptions introduites par les expressions : « *al-muštamil 'alā ... 'alā ...* », « *yahtawī 'alā ... 'alā ...* ».
2. Nous avons volontairement respecté au cours de notre traduction l'orthographe observée dans le texte :
  - « *ūṭa* » au lieu de « *oda* »;
  - « *ūṭa bāṣī* » au lieu de « *oda bāṣī* »..
3. Nous avons supprimé des expressions telles que « sus-mentionné », « précédemment mentionné », etc ... quand elles alourdisaient le texte sans le rendre plus explicite.

4. Les termes sans équivalent exact en français ont été seulement transcrits : *qā'a*, *iwān*, etc ... Leur sens est expliqué dans le commentaire; les références précises sont indiquées dans l'index.
5. L'équivalent en arabe des termes traduits relatifs au vocabulaire de l'habitat est indiqué dans le texte, entre parenthèses, la première fois qu'ils apparaissent et de nouveau dans l'index où les références renvoyant au commentaire sont également données. Toutefois, nous l'avons indiqué de nouveau entre parenthèses chaque fois que cette répétition paraissait utile à la clarté du texte, soit qu'il s'agisse d'un terme typique de l'architecture alépine, soit que le terme arabe ait des sens différents selon le contexte : ainsi *ūṭa* qui peut signifier *barrānī*, bureau, pièce d'habitation.
6. Les termes de « *manāfi*, *wa marāfiq*, *wa tawābī*, *wa lawāḥiq* » apparaissent toujours ensemble, par couple ou isolément; mais leur sens précis n'est pas assuré. D'après les dictionnaires (8), ils ont des significations voisines :
  - *Manāfi* : « choses utiles à la maison, à la demeure » (9); selon le *Munğid*, c'est le puits, le lieu où l'on lave le linge ... (*mawḍī lil-ğasīl*) (10).
  - *Marāfiq* : latrines (11); accessoires d'une maison, lavoir, décharge (12).
  - *Lawāḥiq* : nous n'avons trouvé aucune référence.
  - *Tawābī* (sing. *tābī'a*) : ce qui appartient à, qui dépend d'une chose ou d'une terre (13).

D'un autre côté, J.-P. Pascual estime qu'il s'agit aussi de droits qui sont reconnus à la maison comme bâtiment et lui sont attachés; ces droits seraient du même ordre que les *ḥuqūq šar'iyya*, c'est-à-dire les « droits légaux »; ceux-ci contiennent essentiellement le droit d'accès (*ḥaqq at-tariq*) et le droit d'égoût (*ḥaqq al-masīl*) ... (14).

(8) Nous avons consulté les dictionnaires indiqués dans la bibliographie, sous la rubrique « instruments de travail ». Nous les citerons désormais sous le nom de leurs auteurs.

(9) Kazimirski, II, 1315.

(10) *Al-Munğid*, 827.

(11) Kazimirski, I, 400.

(12) Dozy, I, 544.

(13) Dozy, I, 141.

(14) J.-P. Pascual, *Damas à la fin du XVIe siècle d'après trois actes de waqf ottomans*, Damas, 1983, t. 1, 71, n. 1.

Seyhülislâm Arif Hikmet Bey

Vakıf Vakıfı

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Kasa n° 14

رسالت • کتاب نافع رب العالمین • برهان طالع دین اسلام
 غزوة ناصیه صبح معلی • ترة باصرة عین وفا • منهل شطآن
 زلال مان • هادی تمیزان طریق عیسان • منقح کثرالهی
 نفس غاتم بد القهی • بحر محیط شریعت • طور پرورد حقیقت •
 منہدم خلاصہ ترکیب • مجموعہ فرمای قلیب • دو مد باع
 شامت • کشتن زبایت • منج صاف زلال رحمت
 چشمه سار عین بحیوة غایت • طور کرده غافل • تا جدار
 تحفہ المصطفی • مسند آئی کشتن زبایت • بیان الذی آسری
 صدر پیرایہ شمس معلای • ثم ذنی قدلی • واصل قاب
 زین وادنی • امنی به سیدنا و نبینا • محمد المصطفی
 مدین من القلوة از کلام • ومن العقبۃ تاغای • حضرت زکریا
 مشہد معطر نور الکن • و مرقد نور بشت انبیا • اہل و تعظیم •
 و فصول جامع شریعت غزالی • و ارباب فضائل شمول کتاب ابتدا
 اول ان ال ہایت اشتمال • و اصحاب سعادت استیصال
 حضرت آدیبا بہ عنوان الشرف تزیینہ و تسلیم قندقن مکہ بود و جلد
 تبیل و صف مراد • و تفصیل ماہو القصودہ اتمام اول نور کہ •
 دولت علیہ امت فی حمایتہ الربانیہ و • سابق رونق افزای

صدر جمیل فستوی • و پیرایہ فرمای آریکہ فضل و تقوی
 سید العلماء • برهان الفضل • نعمان زمان • ابو خیفہ اوران
 علامۃ الانام • شیخ شایخ الاسلام • کریم الذات •
 شریف الصفات • کاشف اسرار الدقائق • مظهر انوار الحقایق
 صاحب الخیرات • راقب المبرات • دولتو • فضیلت
 السید الحاج احمد عارف مکتب بک افندی • ابن الحرم المغفور له
 قاضی کرامت ابن السید ابراہیم صحت بک افندی • نخل الروم
 البرود الہدای • رئیس الکتاب ابن اسمعیل رائف بائنا • معنی عنہم
 المعبد المبدی حضرت قری • نبیہت زاہرہ فطریہ • و نبات باہرہ
 جلیذری متفکک سنجہ • بو نسختہ مؤلفۃ الفبا دکن مکانک
 شیرازہ صوبہ ہندہ الاجزای فرامی کپتہ تاریک کشت دست فنا •
 و ضوابط و روابط اوراق و نظامی دست انرا از سعادت سر سر ہما
 اولوب بود سخاۃ فیروزہ قبسہ عالمہ تکمیل نسخ المال مرغال
 و طلب تحصیل سعادت مراتبک فیجہ کارلری زوال و ارتحال
 اولہ جنی غلط عقل سداہ اشتمالی اولوب • کتاب اول
 مبرات • و اقسام اسانف نیرات • ایکندہ فوضات استی
 ایومرفی اولان زمرہ مخلصین مباد و ما تقدّموا لانفسکم من غیر

صورت خط چایون

وقاحت نگاری

در ایران، ۵۷۲/۲ - ۵۸۱: تاریخ مردم ایران، ۱-۶۹؛ حماسه سرایی در ایران، در صفحات فراوان؛ چهارمقاله، ۳۴-۳۱: داستان ادبیات و سرگذشت اجتماع، در صفحات فراوان؛ دربیچه‌ای به نظریه‌های ادبی، ۱۴۸-۱۵۵؛ سبک‌شناسی، ۱۴۸-۱۵۲؛ شاعری در هجوم منتقدان، ۱۱۸؛ صور و اسباب در شعر امروز ایران، ۱۰۴-۱۳۰؛ فردوسی و شاهنامه، ۵۳-۵۶؛ فرهنگ ایران باستان، ۱-۱۶؛ فرهنگ جامع نامهای شاهنامه، ۶۶-۶۸؛ فرهنگ لغات و اصطلاحات و تعبیرات عرفانی، ۴۸۹؛ کاروان هند، ۵۸۱-۵۸۲، ۸۵۴، ۱۲۶۷؛ گرشاسب‌نامه، به اهتمام حبیب یغمایی، مقدمه؛ لغتنامه، زیر «وطن»، «میهن»؛ نهضت شعوبه، ممتحن، ۲۲۷-۲۴۸؛ هویت ایرانی و زبان فارسی، در صفحات فراوان؛ شفیع کدکنی، «تلفی قدم از وطن»، الفبا، ۱/۲، ۲۶؛ سیدعلیرضا میرعلی‌نقی «وطنیه‌ها آوایی بلند از دورانی کوتاه»، گفتگو، سال ۱۳۷۴ ش، شماره ۸، صص ۱۶۲-۱۷۲؛ گنورک و بلهلم فریدریش هگل، «شعرحماسی»، ترجمه عبدالله موذن، نگاه نو، سال ۱۳۷۱ ش، شماره ۷، صص ۳۳-۴۹؛ نادر انتخابی «ناسیونالیسم و تجدد در فرهنگ سیاسی بعد از مشروطیت»، نگاه نو، سال ۱۳۷۱ ش، شماره ۱۲، صص ۳۱-۳۶؛ حسینعلی ملاح «سرود ملی و چگونگی ابداع آن»، هنر و مردم، شماره ۱۳۸، صص ۸۸-۸۹.

سپانلو - جوان

وقاحت نگاری ← هرزه نگاری

وقایع روزانه ← یادداشت روزانه

وقص (vaqs)، در لغت، به معنی کوتاه کردن، و در اصطلاح عروض، یکی از زحاف‌های عروضی است؛ بدین صورت که «ت» متفاعله ساکن گردد و حذف شود و به جای آن مفاعله بماند. وقص اجماع دو زحاف اضمار* و خبن* است و به همین علت از زحاف‌های مرکب شمرده می‌شود. رکنی را که چنین زحافی در آن صورت گیرد، موقوص* می‌نامند.

منابع: شعر و شاعری در آثار خواجه نصیر، ۲۰۱؛ فرهنگ بلاغی- ادبی، ۱۲۱۹/۲؛ فرهنگ عروضی، ۱۵۳؛ المعجم، ۸۳؛ وزن شعر فارسی، ۲۵۸.

عباسپور

وقف (vaqf)، در لغت، به معنی ایستادن، و در اصطلاح عروض،

وقف‌نامه

یکی از زحاف‌های عروضی است. بدین صورت که متحرک و تند* مفروق در «مفعولات» ساکن شود و مفعولات به «مفعولات» تبدیل گردد و به جای آن «مفعولان» بگذارند. رکنی را که چنین زحافی در آن صورت گیرد، موقوف* می‌نامند.

منابع: دره نجفی، ۱۲۸؛ عروض سینی و قافیه جایی، ۵۱؛ فرهنگ بلاغی- ادبی، ۱۲۱۹/۲؛ فرهنگ عروضی، ۱۵۳؛ المعجم، ۵۸؛ واژه نامه هنر شاعری، ۳۰۱؛ وزن شعر فارسی، ۲۵۸.

صفوی

وقف‌نامه (vaqf.nā.me)، سند یا قبالة وقف که در آن نام ملک یا

املاک موقوفه و اسم واقف و محل و خصوصیات رقبات و چگونگی مصارف آن‌ها و نام متولی و تعیین ترتیب متولیان، پس از متولی اول بیان شده است. وقف در لغت به معنی ایستادن و درنگ و سکون، و در اصطلاح فقهی، «تحبیس الاصل و تسبیل الثمرة/ المنفعة»، یعنی ایستا ساختن اصل مال و رها ساختن منافع آن است در راه خدا بر حسب نیت واقف به گونه‌ای که هرگونه نقل و انتقال مال وقف شده به صورت خرید و فروش، رهن، جابه‌جایی، میراث نهادن و بخشیدن ممنوع است. وقف دارای سه یا چهار رکن است: ۱- واقف که مالی از خود را وقف می‌کند. ۲- موقوف علیه، کسی که حق استفاده از منافع موقوفه با ضوابط معین به او واگذار شده است. ۳- مورد وقف/ عین موقوفه که باید مالی باشد که با بقای عین بتوان از آن منتفع گشت. ۴- صیغه وقف یعنی هر لفظی، به فارسی یا عربی یا هر زبان دیگر، که گویای عمل وقف باشد و معمولاً برای سندیت دادن بدان، آن را در وقف‌نامه می‌آورند. وقف را به وقف عام و وقف خاص تقسیم کرده‌اند. وقف خاص وقفی است که مختص دسته معین و خاص باشد، مانند وقف بر شخص یا اشخاص موجود از قبیل فرزندان واقف یا طلاب یا دانشجویان موجود در محل معین یا بیماران موجود در بیمارستان خاص. وقف عام وقفی است که مقصود از آن امور خیریه است و مخصوص دسته و طبقه معینی نیست، مانند وقف بر همه بیماران در هر زمان، یا همه طلاب و دانشجویان، یا وقف بر مصالح عامه، مانند روشنایی مساجد و معابر و مشروب نمودن خانه. از دیگر اقسام وقف از وقف انتفاع و وقف منفعت نیز یاد کرده‌اند. وقف انتفاع وقفی است که مقصود از آن درآمد مادی نباشد، مانند احداث مسجد و حسینیه در زمین ملکی خود یا زمین موات. وقف منفعت، وقفی است که مقصود از آن درآمد

Dergi/Kitap
Kütüphanada Mevcuttur

Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Dergisi; sayı: 2, 1986 (KONYA-1987)
s. 157-198.

SELİM I
ŞAM
VAKFI
VAKFIYESİ

9 KASIM 1993.
YAVUZ SULTAN SELİM'İN ŞAM'DA YAPTIRDIĞI
İLK OSMANLI VAKFI VE VAKFIYESİ(*)

Yrd. Doç. Dr. İbrahim CEYLAN

GİRİŞ

Osmanlı vakıf müesseselerinden bilhassa Harameyn ve Suriye vakıfları hakkında şumüllü bir araştırma maalesef yok gibidir. Bunun nedeni kaynak ve dökümanların olmayışından ziyade, mezkûr konu üzerinde bilim adamlarımızın bigâne kalmış olmalarından olsa gerektir. Halbuki, arşivlerimizde hassaten Başvekalet ve Topkapısarayı arşiv hazinesinde, bu konuyla ilgili yüzlerce elyazmaları (manuscripts) ve çeşitli tarihi vesikalar mevcuttur.

Bu nedenle, Ortadoğunun merkezi sayılan Harameyn (Mekke-Medine) ve Suriye'deki vakıflar hakkında derin bir ilmi çalışmaya cidden büyük ihtiyaç vardır. İtiraf edelimki bu bir kişinin değil, entellektüel seviyede bir ilim heyetinin işidir.

Buhususta anakaynak ve materyaller boldur. Mevcut, sanat ve mimari eserler, camii, mescit, mektep, medrese, han, hamam, imarethaneler, kervansaraylar, sebil ve çeşmeler, vakfiye veya vakıf-nameler, kitabeler, şerhiye sicilleri, tahrir veya tapu defterleri, evkaf kütük kayıtları, muhasebe, tamirat, inşaat, temlik, tayin ve tevcihat defterleri, vakıflar hakkında yazılmış kadı raporları, sultanların hüküm ve fermanları, sürre defterleri, muasır tarihler, seyahat nameler, mimarların hatıratı, arkeolojik kazılar, özel araştırma ve etütler vardır... İşte, elimizdeki vakfiye bunlardan biridir. Ümit ederiz ki konumuza bir nebze olsun ışık tutacaktır.

Bu araştırma, Yavuz Sultan Selim'in (1512 - 1520) Şam'da yaptırdığı ilk Osmanlı vakfına ait bir vakfiye'nin tanıtılması ve vakfın kuruluşu hakkında kısa bir etüttür.

Vakıf müessesesi, zamanın Sultanı Yavuz Sultan Selim tarafından 924/1518 de, büyük veli Muhiddin İbni Arabi (1264) nin aziz hatıratına yaptırdığı bir hayır kuruluşudur.

(*) Vakfiye, Topkapısarayı Emanet Hazinesi No: 3031'de kayıtlı. Cilt ahurlı kağıt, 27x18 ebad, 25 yapraklı, yazı sülüs ve Arabça, her sahife 9 satır, tarih 924/1518, kopya tarihi ise 997/1589 Kitap Zeyneddin tarafından yazılmıştır.

Vakfiyelerde Duâ ve Bedduâlar

İbrahim ATEŞ

Eşitli tarih ve dönemlerde kurulan vakıflara ait vakfiye ve benzeri belgeler incelendiğinde, vakıf kuran Atalarımızın Dünya ve ahiret saadetini gerçekleştirmeyi amaç edindikleri görülmektedir. Varlıklarının tümünü veya büyük bir bölümünü vakf ederek böylesine yüce bir amaca yönelik hizmetlerin ifasını öngören bu hayır sever insanlar, kendileri, yakınları ve tüm insanlık için iyilik düşünmüş ve iyi dileklerde bulunmuşlardır. Yürütülmesini istedikleri bazı hayrî hizmetlerin hitâmında hayır duâ ile anılmalarını şart etmişlerdir. Bu arada vakıf hizmetlerinin yürütülmesinde doğru ve dürüst çalışan, hizmetin geliştirilmesinde verimli olan yönetici ile görevlilere, dünya ve ahiret mutluluğunu içeren iyi dilek ve dualarda buldukları gibi, ön görülen hizmetleri yerine getirmeyen, vakfın zarar ve ziyanına çalışan ve vâkıfın iradesi dışında değişiklik yaparak vakıf gelirini kötüye kullanan idareci ve görevlilere çok ağır beddualarda bulunmuşlardır. Vakıf görevlileri ile ilgililerinin tümüne ışık tutması dileğiyle vakfiyelerde geçen bazı duâ ve bedduaları böyle bir yazı ile gün ışığına çıkarmanın son derece önemli olduğuna inandığımız için, bu hususta yapmış olduğumuz araştırma ve incelemede elde etmiş olduğumuz dökümanları yayınlamayı yararlı gördük. Aslında, duânın fazîlet ve önemi hakkında günümüze kadar bir çok önemli eserler yazılmış, inceleme ve araştırmalar yapılmış olmakla

beraber, duânın vakıfla olan ilişkisi ve vakfiyelerde yer alan duâ ve beddualar hakkında ciddi bir inceleme yapılmamıştır. İslâm dininde önemli bir yeri olan duânın fazîleti, önemi, âdâbı, kabul olmasının şartları, kabul alâmetleri, kabul olacağı vakit ve yerler gibi islâmî açıdan bilinmesi gereken hususlarda Atalarımız kütüphaneler dolusu eserler yazmışlardır. Bu itibarla, belirtilen hususlarda ilave edilecek yeni bir şey olmadığından, biz bu yazımızda vakıf açısından duâ ve bedduâyı ele alarak, aşağıda sıralanan yönleriyle konuyu incelemeye çalışacağız:

- 1- Duâ ve bedduânın anlamı
- II- Duâ ile Vakfın bağlantısı
- III- İslâm'da duânın yeri,
  - a- Duâ ile ilgili âyetlerden örnekler,
  - b- Duâ ile ilgili hadislerden örnekler,
- IV- Vakfiyelerin içerdiği duâ türleri:
  - a- Vakfiyelerin başındaki hamd-ü senâ,
  - b, Sahâbeler için duâ,
  - c- Vâkıf için duâ,
  - d- Vakfın kurulduğu şehir için duâ,
  - e- Vakfın tesciline karar veren hâkim için duâ,
  - f- Vakfın tescil edildiği mahkeme için duâ,
  - g- Şeyhül-İslâm için duâ,
  - h- Mutevelli için duâ,
  - ı- Vakıf hakkında hukukî görüşü belirtilen

D. 2351

YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DERGİSİ SAYI: 1 YIL: 2000 , s. 33-51

MEDENİYET TÂRİHİMİZDE TAŞ VAKFİYELER

Yrd. Doç. Dr. Abdülhamit TÜFEKÇİOĞLU*

Tarih boyunca toplumsal dayanışmamızın yegâne göstergesi olan vakıf müesseselerinin kuruluşunda ve temelinde, *sevilen eşyadan ödünsüz ve karşılıksız verme* düşüncesi yatmaktadır. Türk-İslâm medeniyetinde vakıf eser meydana getirmek, başlı başına bir *hayır işi* olduğu için, başta padişahlar, vezirler, paşalar, âlimler ve toplumun ileri gelen saygın zenginleri mal ve mülklerinin çoğunu milletin hizmetine sunmuşlardır. Bu *hayır işinde* önemli olan, Yaratan'ın kendilerine nimet olarak sunduğu malı, yine O'nun hoşnutluğunu kazanmak ve aynı zamanda dinî kültür içerisinde önemli bir yer tutan *sadaka-i câriye* anlayışından dolayı kendi ismini öldükten sonra da hayır-duâ ile yaşatmaktır.

Vakıf sahipleri, toplumun hizmetine arz ettikleri mal varlıklarının uzun yıllar ayakta kalabilmesi, gelirlerinden ve işlevlerinden faydalanılabilmesi için, günün ihtiyaçlarına göre bir takım dinî ve ictimâî şartlar koymuşlardır. İşte bu amaç doğrultusunda vakıf mallarının korunması, yaşatılması ve fonksiyonlarının eksiksiz gerçekleştirilebilmesi için, vakıf sahiplerinin, arzularına göre hazırlayıp kadınlara ve şahitlere onaylattırdıkları hukûkî belgelere ve yönetmeliklere *vakfiye* denmektedir.¹ **Taş vakfiyeler** ise, bu vakfiyelerde yer alan ve daha

* YYÜ., İlahiyat Fakültesi Türk-İslâm Sanatları Tarihi Ana Bilim Dalı
¹ Z. Kazıcı, *İslâm Müesseseleri Tarihi*, İstanbul, 1996, 187-188.

tan incelenip değerlendirilmeleri gerekmektedir. Ayrıca, Oğuzca, Kaşgarlı Mahmud'un bıraktığı noktadan yeniden ele alınarak, XII-XIII. yüzyıllar arasındaki dönemi, hem *Anadolu* bölgesini hem de *Anadolu* bölgesine Oğuz etnolojisi bakımından kaynaklık eden *Horasan* ve *Harezm* bölgelerini de içine alacak biçimde araştırılmalıdır. Eski Anadolu Türkçesi'nin başlangıç dönemimi örten sis perdesi, ancak bu yönde yapılacak daha başka yeni araştırmalarla kalkabilecektir. Bu araştırmalar sırasında yazılış alanları belli yeni eserlerin ele geçirilebilmesi, hiç şüphe yok ki problemin çözümüne en iyi ışığı tutmuş olacaktır.

Filoloji, dil özelliklerinden ve dil yapısından düşünce sistemine doğru uzanan bir kültür araştırması olduğuna göre, *Anadolu* bölgesinde yeni bir kuruluş hâlinde kendini gösteren Oğuz kültürünün bu eski dönemi ve Türk dili tarihindeki yeri de, ancak Eski Anadolu Türkçesi üzerinde yapılacak ayrıntılı ve sistemli yeni kaynak çalışmaları ile ortaya konabilecektir.

Derleyen. Aldo Gallotta
 STUDI PREOTTOMANI E OTTOMANI
 Atti del Convegno di Napoli
 (24-26 settembre 1974) Napoli-1974.
 s. 153-163. DN: 33612

25 EYLÜL 1995

MEHMET ALTAY KÖYMEN

Selçuklu devri kaynakları olarak vakfiyeler

Selçuklu devri için başta gelen ehemmiyetli arşiv malzemesi vakıfnâmelerdir. Vakıfnâmelerin kaynak olarak değer ve önemi gittikçe daha iyi anlaşılmaktadır. Son zamanlarda İran'da neşredilen meşhur vezir Reşidü'd-Din Fazlullah'ın Vakıfnâmesi¹ ile, Osmanlı devrine ait vakıfnâmeler² buna örnek olarak verilebilir. Tarihî eseri gibi muazzam olan Reşidü'd-Din'in vakıfnâmesi, son derece bol ve çeşitli malûmat ihtiva etmektedir.

Selçuklu devri vakıfnâmelerinden şimdiye kadar sadece dört tane neşredilmiştir. Bunlardan üçünü (1947-1948) Profesör Osman Turan³, birini de onbir yıl sonra (1959) Profesör Ahmed Temir⁴ neşretmiştir. O zamandan bu yana Selçuklu vakıfnâmeleri üzerindeki çalışmalar durmuştur. Biz bu tebliğimizde Selçuklu vakıfnâmelerine dair bilgi vereceğiz. Bu arada vakıfnâmelerden faydalanmada takip edilecek metot üzerinde duracağız. Kaynak değerlerini belirten örnekler vereceğiz.

Profesör Mükrimin Halil Yinanç, gördüğü Selçuklular ile ilgili vakıfnâmelerin sayısının elliye geçtiğini ifade etmişti⁵. Hocam Fuad Köprülü,

¹ *Vaknâma-i Rab'-ı Raşidî*, nşr. Muctabâ Minovi ve Irac Afşar, Tahran, 1350 (Intâşârât-ı Encuman-ı Âsâr-ı Millî).

² İlk osmanlı hükümdarlarına ait birçok vakfiye neşredilmiştir. Msl. İ.H. Uzunçarşılı, *Orhan Gazi'nin, vefat eden oğlu Süleyman Paşa için tertip ettirdiği vakfiyenin aslı*, Belleten, XXVII/107 (1963), s. 437-443. Şimdi bk. Ömer Lütfi Barkan, *İstanbul Vakıflar Tahriri Defteri*, İstanbul 1970.

³ Osman Turan, *Selçuklu Devri Vakfiyeleri*, I. Şemseddin Altun-Aba Vakfiyesi ve Hayatı, Belleten, XI/42 (1947), s. 197-235; Id., *Selçuklu Devri Vakfiyeleri*, II. Mübârizü'd-Din Er-Tokuş ve Vakfiyesi, Belleten, XI/43 (1947), s. 415-429; Id., *Selçuklu Devri Vakfiyeleri*, III. Celâleddin Karatay Vakıfları ve Vakfiyeleri, Belleten XII/45 (1948), s. 17-171.

⁴ Ahmet Temir, *Kırşehir Emiri Cacaoğlu Nur El-Din'in Arapça-Moğolca Vakfiyesi*, Ankara 1959.

⁵ Mükrimin Halil Yinanç, *Selçuklu Devri Türkiye Tarihi I., Anadolu'nun Fethi*, İstanbul 1944, s. 9.

Vakfiye (VAKFİYE) TTM

ERATNALILAR (1327 - 1381)'İN ŞİMDİYE KADAR YAYINLANMAMIŞ VAKFİYELERİ

Yrd. Doç. Dr. Kemal GÖDE

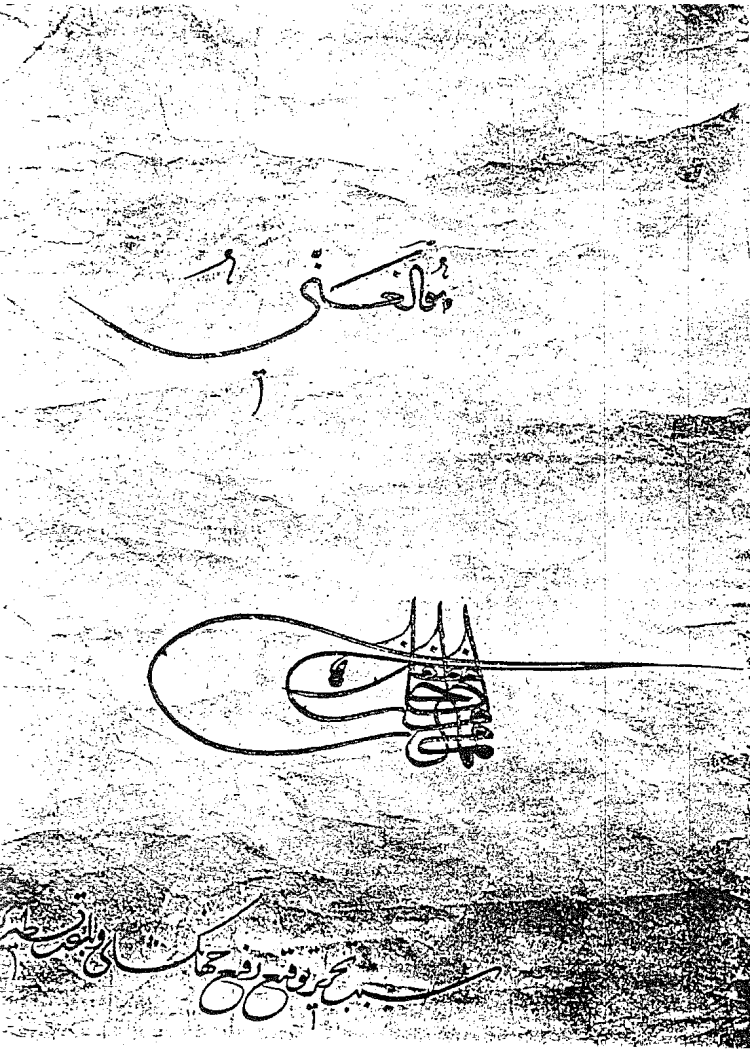
1071 Malazgirt Zaferi'ni takiben Anadolu'da kurulan Türkiye Selçukluları Devleti (1075 - 1318), Doğu'dan gelen Cengizli tehlikesine karşı, kendisini koruyamamış ve 1243'de Türkiye Tarihi'nde bir dönüm noktası teşkil eden, Kösedag yenilgisini tatmıştır. Bu yenilgi üzerine Selçuklu Devleti, önce Cengizliler ve sonra İlhanlılar'ın hâkimiyetini tanımak zorunda kalmıştır. Cengizliler ve İlhanlılar (1256 - 1335), bundan böyle Anadolu'yu kendi adlarına olmak üzere, merkezden gönderdikleri kumandan ve umûmî-vâlileri aracılığı ile idâre etmişlerdir (1).

İlhanlılar tarafından Anadolu'ya gönderilen son Anadolu Umûmî-Vâlileri baba - oğul, Emîr Çoban ve Temürtaş'ın Türkiye Tarihi'ndeki rolleri (1314 - 1327) büyüktür (2).

İlhanlılar'ın son Anadolu Umûmî - Vâlisi olarak görev yapan Emîr Çoban - oğlu Emîr Temürtaş, Anadolu'da tutunamıyarak, 1327'de Mısır Memlûkları Sultanı'na iltica etmek üzere Kahire'ye hareket ederken, yürüttüğü Anadolu Umûmî - Vâliliği'ne kayınbiraderi olan Uygur Türkleri'nden Emîr Eratna'yı vekil bırakmıştır. (3)

Anadolu'da, önce İlhanlı Sultanı Ebû Saîd (1316 - 1335)'e bağlı olarak vekâleten (1327 - 1335), sonra Ebû Saîd'in ölümü üzerine müstâkilen (1335 - 1352) hüküm süren Sultan Alâeddîn Eratna,

1. Osman Turan, Selçuklular Zamanında Türkiye, İstanbul 1971, s. 443 - 650., Faruk Sümer, «Anadolu'da Moğollar», Selçuklu Araştırmaları Dergisi, Ankara 1970, s. 75., Zeki Velidi Togan, Umûmî Türk Tarihine Giriş I, İstanbul, 1981, s. 232 - 284.
2. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, «Emîr Çoban Soldoz ve Demirtaş», Belleten XXXI/124 (1967), s. 9 - 11.
3. Kemal Göde, Eratnalılar (1327 - 1381), Kayseri 1981 (Doktora tezi olup basılmamıştır), s. 9 - 11.

FERMAN, BERAT ve VAKFİYELER (II)

ŞİNASI ACAR
Y.Müh. (İTÜ)

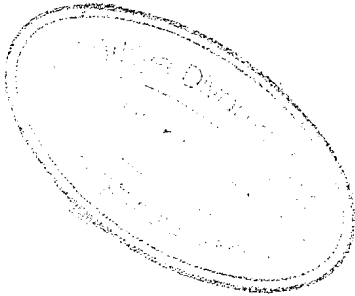
BERATLAR

Arapça “berat” sözcüğü, “yazılı kâğıt, mektup” anlamındadır. İlk dönemlerde berat karşılığı “biti” ve “misâl” sözcükleri kullanılmıştır. Farsça “nişan” sözcüğü de aynı anlamdadır. Berat, padişah tarafından bir memuriyete atama veya bir gelirden tahsis yapıldığını; bir şeyin kullanma hakkı veya bir imtiyaz (ayrıcılık) yada muafiyetin (bağışıklığın) verildiğini gösteren ve veren padişahın tuğrasını taşıyan belgedir.

Beratlar, fermanlarla büyük bir benzerlik göstermekle birlikte, kimi ayırt edici özellikler de taşırlar.

Beratlarda en üstteki “çağrı formülü”, fermanlardaki gibi yalnızca “Hüve” sözcüğünden ibaret değildir. Bu bölüm “Hüve” sözcüğüyle başlamakla birlikte, “Hüve-l mu’izz” (O [Allah] kudret ve kerem sahibidir) gibi en az iki sözcükten oluşmakta; kimileyin benzer anlamda “Hüve-l azîz-ül ganî-yül muğnî” gibi daha uzun olabilmektedir. Kimi beratların çağrı formülü ise “zikru-llah” sözcüğüyle başlamaktadır.

İkinci önemli ayrımla, tuğranın altında tek satır halinde yer alan “başlangıç formülü”dür. Bunların pek çoğu “nişan” sözcüğüyle başlayan ve ağırlıklı ifadeler içeren uzun bir cümledir. Daha çok “nişân-ı şerîf-i âlîşân-ı sâmi-mekân-ı sultânî ve tuğrâ-yı garrâ-yı cihân-sitân-ı hâkaanî hükmi ol- dur ki” formülü kullanılır. Bu tür beratlarda, beratın “hâ- mili” (taşıyanı) için “râfi-i tevkî-i refî-üş şân-ı hâkaanî” sözü kullanılır. Başlangıç formüllerinin bir bölümü de “se- beb-i tahîr” yada “vech-i tahîr” (yazılma nedeni) ibare-

08 HAZİRAN 1998

Antik ve Dekor, sayı: 47

(Haziran - Ağustos 1998)

s. 120-128

D.34

SULTAN III. MURAD'IN KIZI FATMA SULTAN VAKFIYESİNİN METNİ
VE TRANSKRİPSİYONU

*Le Texte Et La Transcription Du Wakf De Fatma Sultane, La Fille Du
Sultan Murad III.*

Ekrem SARIALTIN

Danışman (*Dirigé par*) : Doç. Dr. Ahmet ÖNKAL
1990, Sayfa: 102

Jüri (*Jury*) : Prof. Dr. İsmet KAYAOĞLU
Prof. Dr. Zekeriya KİTAPÇI
Doç. Dr. Ahmet ÖNKAL

Türk-İslâm medeniyetinin gelişmesinde, Osmanlı Devletinin yükselmesinde büyük rolü olan vakıflarımız, yurdumuzun her bir tarafına yayılmıştır. Çok yüce duygularla kurulmuş olan, ecdadımızın bize miras bıraktığı birbirinden güzel vakıf âbideler, insanımızın yeteneğini, kültürümüzün zenginliğini ispatlayan şaheserlerdir. Bu durumu FATMA SULTAN vakfiyesini incelerken açık bir şekilde gördük. Bunlar, geçmişten günümüze ve geleceğimize maddi-manevî tarihî bağlardır.

Türk vakıfları, Selçuklular zamanında temayüz etmeye başlamış olup, XVI. asır Osmanlı döneminde inkişaf etmiştir.

Milletimizin yardımlaşma ve iyilik duyguları ile gelişen vakıflarımızın hizmet amacı, insanlığın yücelmesi, hayatın güzelleşmesidir. Bu itibarla da vakfiyeler TARİH VE SOSYOLOJİ açısından büyük değer taşır.

Vakfiyemizin bânisi, yapılmasını istediği hizmetler için görevlendirdiği personele ödeyeceği ücretleri belirtmiş ve alacakları ücret karşılığı, görevlerini lâıyk-ı veçhile yapmalarını sağlamıştır. Vakfın idâre ve yönetimine, mütevellilikten anlayan birini ikiyüz akçe ile mütevellî tayin etmesi, sözü geçen mukâtaayı zaptı altında tutması şart koşulmuştur. Dindarlık ve doğrulukla tanınan birinin yevmî üç akçe ücretle kâtipliğe tayin edilmesi, sözkonusu sarayın levâzım-ı mühimmesi ve mesârif-i mülîmmesine yevmî kırk akçe harcanacağı, sülâhâ-i kurrâ ve muhtâcinden yetmişbeş kişiye yevmî ikişer (75x2=150) akçe sarf olunacağı, verilen yerler ve önem verdiği sosyal yönelmeler açısından değerli vesikalardır.

Yerli İstanbul-KASIMPAŞA'da ve H. 1006/M.1597 yılında yazılmış olan vakfiyemiz, XVI. asır Osmanlı Türk'ünün ictimâî müesseselere verdiği ehemmiyeti göstermesi itibarıyla de tetkik ve mütâlaaya değer bir vesikadır. İki bölüm halinde incelediğimiz vakfiyemizin I.Bölümünde, transkripsiyonunu, II. Bölümünde ise, vakfiyemiz hakkında bir değerlendirme yapıp, muhtevasını, metnin özelliğini ve

27 ARALIK 1990

yazılma şeklini belirttik. Bu bölümden önce de vakfiyemizin bânisi FATMA SULTAN hakkında bilgi vererek, döneminde vakıfların ve vakıfçılığın genel bir değerlendirmesini, ekonomik, kültürel ve sosyal yönden yararlarını anlattık.

Diyebiliriz ki, Sultan III. Murad'ın kızı FATMA SULTAN vakfiyesinin ihtiva ettiği malumat, XVI. asır Osmanlı tarihi ve sosyal faaliyeti bakımından verdiği bilgiler dolayısıyla, dikkate değer, önemli bir vesika mahiyetini arzeder.

* * *

Les wakfs qui jouent un grand rôle dans le développement de la civilisation Turco-İslamique et dans le progrès de L'Empire Ottoman sont répandus partout ailleurs dans le pays. Les monuments de wakf construits dans l'esprit des sentiments supérieurs, les quels nous furent laissés par nos ancêtres sont, des chefs-d'œuvre prouvant la capacité de notre nation, la richesse de notre culture. On a vu cette situation au cours l'étude du wakf de la SULTANE FATMA. Ce sont des liens matériels et spirituels entre passé et notre avenir.

Les wakfs Turcs ont commencé à apparaître à l'époque Seldjoukide et ils se sont développés au XVI ème siècle.

Le but de nos wakfs se développant grâce aux sentiments de bonté et d'aide de notre nation est de rendre, beau la vie et d'honorer l'humanité. C'est pourquoi l'ensemble des wakfs possède une grande importance sur le plan historique et sociologique.

La fondatrice de ce wakf a déterminé le salaire du personel pour le service et leur a conceillé de le faire comme il faut. Pour bien administrer le wakf, une personne compétante à ce sujet a été nommé comptable à 3 monnaies à la journée, pour les frais généreux du serail en question, on a fixe 40 monnaies à la journée et on a accorde à la journée 2 monnaies aux 75 personnes qui savent bien lire le Coran. Ce sont des documents importants sur le plan social. Le texte de notre wakfs se trouvant à Kasimpaşa (Istanbul) fut rédigé en 1006 de l'hégire (1597 ap. J.c) et il montre bien comment les Turcs Ottomans attachèrent de l'importance aux établissements sociaux et il est un document sur le quel on doit insister pour apprendre la vie social à travers le monde Ottoman. J'ai fait mon étude en deux parties. Dans la première partie, j'ai travaille sur la transcription. Dans la deuxième j'ai travaille sur la transcription. Dans la deuxième j'ai fait une évaluation sur notre wakf. J'ai fixé le contenu, les caractéristiques du texte et la façon de rédaction. A part cela, dans cette partie j'ai donné des renseignements sur la fondatrice du wakf, FATMA SULTANE et j'ai expliqué les profits à la société sur le plan économique, culturel et social.

On peut dire que les renseignements du wakf de Fatma Sultane sont des documents très importants à l'égard des activités historiques et sociales de L'histoire Ottomane du XVI ème siècle.

Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tez Özetleri, (1986-1990), s.450-451, 1991.

KONYA.

İslam Medeniyeti ve Sosyal Bilimler Anabilim

451
Doktora Yüksek Lisans Tezi.

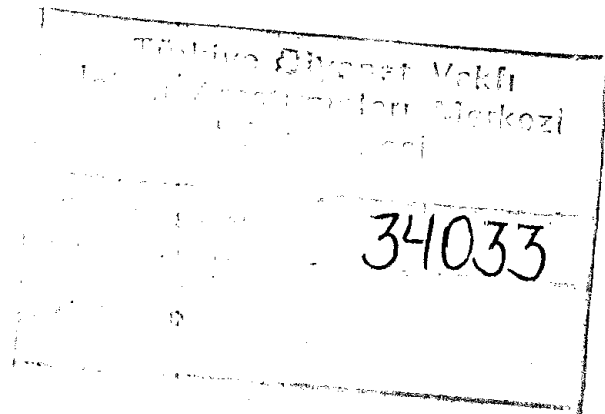
Index of Waqfiyat from the Ottoman Period

Preserved in the Ministry of Awqaf and the Dar Al-Watha'iq in Cairo

Compiled by

25 EYLÜL 1995

DANIEL CRECELIUS

Cairo
1992

SATINALMA
Kahire Bürosu
01-07-1995

VAKIF
VAKFIYE

FRACTIONALIZED ESTATES IN A CENTRALIZED REGIME:
THE HOLDINGS OF AL-ASHRAF QĀYTBĀY AND QĀNŞŪH
AL-GHAWRĪ ACCORDING TO THEIR WAQF DEEDS

BY

CARL F. PETRY
(Northwestern University)

Abstract

The article examines two cases of estate management from the late Mamlūk period in Egypt: shares in rural properties appropriated from former state lands by Sultans al-Ashraf Qāytbāy (872-901/1468-96) and Qānşūh al-Ghawrī (906-22/1501-16) as indicated in their charitable endowment (*waqf*) deeds. Its objectives are: first, to plot the location of these property shares and thereby to determine whether any clustering or other geographic patterns are discernible. What does the location of sites suggest about the concept of property accumulation, the security of rural landholdings in the Delta and Nile Valley, and a proprietor's sense of his holdings as a coherent entity? Second, what are the implications of fractionalized shares for the operations of Egypt's fiscal and land administrative bureaus under the Mamlūk regime? The phenomenon of estate holding by shares facilitated the sultans' attempts to create private sources of revenues they could exploit to ward off bankruptcy in the face of their troops' fiscal demands.

Given the proliferation of research into the economic and social history of medieval Egypt over the last two decades, in-depth examination of landholding and estate formation is conspicuous for its absence. To date, the evolution of royal estate planning in Egypt is understood exclusively in the abstract. To this writer's knowledge, not a single example of an attempt at estate development on the part an Egyptian sovereign during any segment of the Middle Ages, or by any other notable capable of amassing large blocks of real estate, has been discovered. The reasons are, of course, abundantly clear. Due to the failure, prior to 922/1517, on the part of Egyptian regimes to preserve their fiscal archives or land registers, the sources for such an analysis are believed to be non-existent. Research paralleling the elaborate, and long-standing, analysis of estate formation, landholding, lease and tenancy in medieval Europe has not been undertaken in the central Arab lands preceding the Ottoman Conquest, on the assumption that no concrete evidence has survived as a basis for credible findings.

The royal *waqf* deeds of the independent Mamlūk period (648-922/1250-1517), however, do provide myriad details about rural landed properties acquired by sultans (in company with other senior amīrs, and to a more limited extent their subordinate civilian personnel) designated ostensibly for support of their chari-

الوثائق الوقفية ودورها في إثراء تاريخ الحضارة الإسلامية

محمد مرسي محمد (*)

من الواضح أن مفهوم الوقف في العالم العربي والإسلامي يستند بقوة إلى الخلفية الدينية، فاستشعار المسلم لدوره في الحياة انطلاقاً من العقيدة الإسلامية أدى إلى تلك الفعالية الهائلة لنظام الوقف في التجربة التاريخية، كما نلاحظ أن تراجع الفكر الإسلامي وضعف العقيدة الإسلامية في توجيه القضايا الكبرى في القرن التاسع عشر وحتى منتصف القرن العشرين، كان لهما مظاهر عديدة، منها ما رافق تلك الفترة من تراجع بين للنظام الوقفي وتطبيقاته. كما أن ما يحدث في عالمنا المعاصر من عودة فاعلة للفكر الإسلامي والرغبة العارمة في تقديم مشروع حضاري إسلامي - على رغم تباين المواقف تجاهه - رافقه أيضاً اهتمام كبير بمسألتين تنطلقان من الخلفية الدينية ولهما آثارهما الاجتماعية والاقتصادية وهما الوقف والزكاة .

وإذا كانت صناعة الحضارة الإسلامية قد مثلت ملحمة عظمى، نهضت بها الأمة على امتداد قرون عديدة.. منذ أن خرجت هذه الأمة من بين دفتي القرآن الكريم: صانع عقيدتها وشريعته.. ومؤلف وحدتها.. وموضوع علوم شريعته.. ومصدر الصبغة الإلهية لعلوم حضارتها.. وناسج المعايير التي عرضت عليها

151-163

♦ باحث من مصر .

AL-TASAMOH 151 التسامح 154/14/1427/2006 maskat.

Μια διαχρονική θεώρηση», Δ. Σταματόπουλος, «Η επαναδιαπραγμάτευση του Ισλάμ στις τουρκικές Φωτεινές Σπουδές» καθ. Φωτεινή Τσιμπιρίδου, «Οι Ανατολικές Σπουδές στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας».

يتم نشر أعمال المؤتمر في عدد خاص بجامعة مقولونيا بعنوان:

Ανατολικές Σπουδές, Κριτικός Απολογισμός και διεπιστημονικές προσεγγίσεις.

Κμα يخضع للنشر كتاب فوتيني تسيبيريدو، نساء الشرق المسلمات، توصيفات و مفاهيم حضارية و سياسات، كريتكي، أثينا، 2006. Φωτεινή Τσιμπιρίδου, Μουσουλμάνες γυναίκες της Ανατολής. Αναπαράστασεις, πολιτισμικές σημασίες και πολιτικές, Κριτική, Αθήνα, 2006.

23 - الإسلام في مناخ المدارس اليونانية. مدخل حوار الصداقة بين المسيحية و الإسلام. إعداد ن. زاخارويولوس - غ. زيلاكس، حولية كلية اللاهوت جامعة نيسالونيكى، سلسلة جديدة، قسم اللاهوت، مطبوع رقم 2 من الجزء 2، نيسالونيكى 1996م، 191 صفحة. Το Ισλάμ στα σχολικά εγχειρίδια της Ελλάδος. Μια προσέγγιση στο διάλογο φιλίας Χριστιανισμού και Ισλάμ. Επιμέλεια Ν. Ζαχαρόπουλος, Γρ. Ζιάκας, Επιστημονική Επετηρίδα Θεολογικής Σχολής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Νέα Σειρά, Τμήμα Θεολογίας, ανάτυπο αρ. 2 του 2^{ου} τόμου, Θεσσαλονίκη 1996, 191 σελίδες.

- 24

Angeliki Ziaka, La recherche grecque contemporaine et l'Islam, thèse de doctorat, Faculté de Théologie Catholique (domain : Histoire des Religions), Strasbourg, 2002, diffusion ARNT, Lille, p. 414. L'art et l'architecture à Byzance et en l'Islam. Une approche comparative, Strasbourg 1994.

"إلهة الشعر اليونانية الشعبية و الإسلام فترة الحكم العثماني"، غريغوريوس بالاماس، عدد 802، نيسالونيكى 2004م، ص 235-288.

«Η ελληνική λαϊκή μουσα και το Ισλάμ κατά την εποχή της οθωμανικής κυριαρχίας», Γρηγόριος Παλαμάς, τόμος 802, Θεσσαλονίκη 2004, σ. 253-288.

«Le regard que porte la recherche grecque contemporaine sur la découverte de l'islam par le monde byzantin (VIIIe - XIVes.)», « Le Courrier du GERI », Recherches d'islamologie et de théologie musulmane, éd. Université Marc Bloch de Strasbourg, 5-6 vols./Numéros 1-2/2002-2003, p.119-142.

"إبراهيم في القرآن و التراث الإسلامي"، حولية كلية اللاهوت جامعة أرسطو بئيسالونيكى، عدد 12، نيسالونيكى 2002م، ص 103-119.

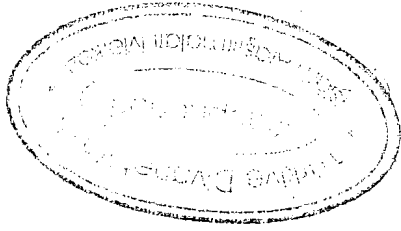
«Ο Αβραάμ στο Κοράνιο και την μουσουλμανική παράδοση», Επιστημονική Επετηρίδα θεολογικής Σχολής Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, τόμος 12, Θεσσαλονίκη 2002, σ. 103-119.

"الإسلام دين و دولة، وحدة الدين و الدولة"، مجلة الرب و الدين، دار نشر تيرزوبولوس، أثينا 2000، ص 62-67.

«Al-Isâm, dîn wa dawla. Η ενότητα θρησκείας και κράτους», περιοδικό Θεός και Θρησκεία, εκδ. Τερζόπουλος, Αθήνα 2000, σ. 62-67

29 MAÏS 2008

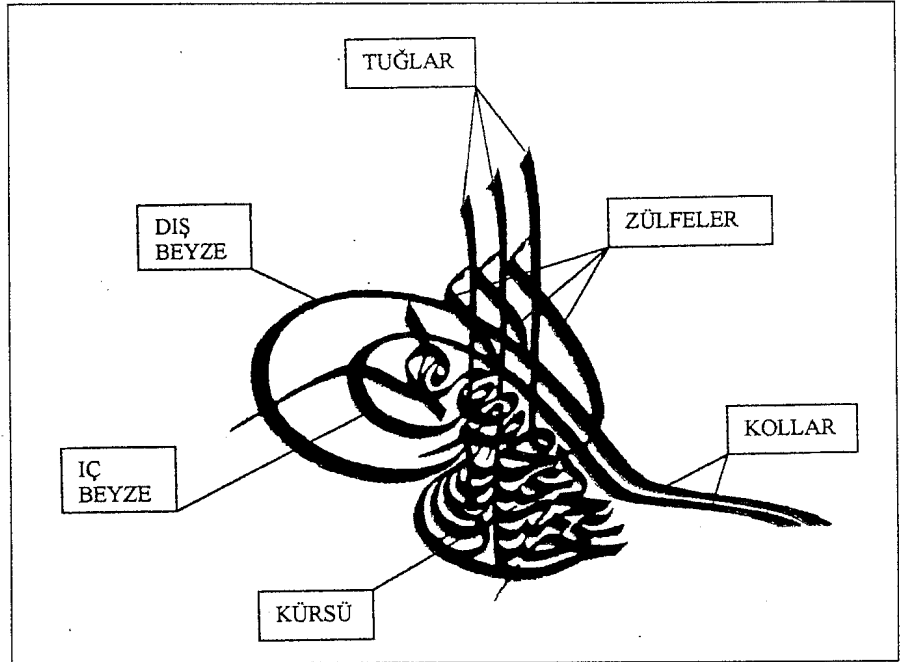
YÂDIMDA DURUR SÖZLERİNİN LEZZETİ HÂLÂFERMAN, BERAT ve
VAKFİYELER (I)

ŞİNASI ACAR
Y.Müh. (İTÜ)

Osmanlı arşiv belgeleri, hem devletin yönetim sistemini yansıtmakta, hem de tarihinin diplomatik, ekonomik, dinsel, hukuksal, mâli, askerî, sosyal ve kültürel yönlerini, özelliklerini ve uygulamalarını tanıtan ve birbirleriyle ilişkilerini anlatan gerçek bir bilgi kaynağı oluşturmaktadır. Bu özgün belgeler, tarihsel önem ve değerlerinin yanı sıra, yazı ve süsleme sanatının önemli bir uygulama alanı olmaları nedeniyle dönemlerinin sanat anlayışı ve ifadesini günümüze taşımaları açısından da ayrı bir değer taşırlar.

Üç kıtaya yayılan çok geniş bir coğrafya üzerinde 600 yılı aşkın bir süreyle egemen olan ve çeşitli ulusları bünyesinde barındıran Osmanlı Devleti'nin zengin arşiv malzemesi, ülkemizin olduğu kadar, yakın geçmişte Ortadoğu, Yakındoğu, Balkanlar, Akdeniz, Kuzey Afrika ve Arabistan'da bağımsız devlet kurmuş ulusların ekonomik, siyasal, sosyal, hukuksal ve kültürel tarihlerinin saptanması ve yazılmasında, dahası uluslararası hakların kanıtlanması ve korunmasında, başvurulacak tek otantik kaynak durumundadır.

Dil, din, ırk, renk ve sınıf ayrımı gözetmeksizin, her inançtan ve her ulustan insanları uyruk olarak kabul eden Osmanlı Devleti'nin, 600 yılı aşan yaşamının özeti denebilecek bu arşivin en değerli koleksiyonunu fer-

TUĞRANIN ANA ÖGELERİ

man, berat ve vakfiyeler oluşturur. Bunlar ötedenberi bir sanat eseri olarak da değerlendirilmekte, estetik yönleriyle yerli ve yabancı sanatseverlerin ilgi ve sevgisini çekmektedirler. Bu eşsiz sanat eserleriyle birlikte yaşamak ve onlardaki ince ve soylu güzelliklerin tadına varabilmek, pek çok koleksiyoncuya gerçek bir haz ve büyük bir mutluluk vermektedir. Diplomatik belge olarak bunların bir bölümü yabancı ülkelerin arşivlerinde de bulunmakta ve devlet müzelerinde sergilenmektedir.

DÎVÂNÎ ve CELÎ DÎVÂNÎ
YAZILAR

Osmanlı'nın ilk dönemlerinde resmî kayıtlarda ve buyruklarda kullanılan yazı türleri, herkesin kolaylıkla okuyabildiği *tevkî'* ve *rıka'* ile sınırlıdır. Hızla yazıldığı, akıcı ve stenografik bir karakterde olduğu için, bu iki yazıda harfler birbirine bitişir. Ferman ve beratlarında daha çok *tevkî'*, mektup ve yazışmalarda ise genellikle ("icâzet hattı" da denilen) *rıka'* kullanılmıştır. İran'da resmî yazışmalarda kullanılan ta'lik hattı, Akkoyunlular

08 HAZİRAN 1996

27 TEMMUZ 1992

Kırşehir Emiri Caca Oğlu Nur el-Din'in 1272 Tarihli Arapça
Moğolca Vakfiyesi:
/ hazırlayan Ahmet Temit. Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi,

CACADELİ
NURDİN
VAKFIYE

1959. VIII - 329 + 5 S. : 12 Taf..
(Türk Tarih Kurumu Yayınlarından ; VII Seri - Sayı 37)
Sign.:59442

13. ĞŪRAEVA, Ğ. « Šarqšunoslik instituti vaqfnomalari ». *Šarqšunoslik* [Tachkent], n° 8, (1997), pp. 170-177.
[Les *waqf-nāma* de l'Institut d'Orientalisme]

val free
Cette brève description de la riche collection de *waqf-nāma* (principalement en persan, datés de 1463 à 1923) de l'Institut d'Orientalisme de l'Académie des Sciences d'Ouzbékistan, à Tachkent (la seconde du pays après celle des Archives centrales d'État), offre une très courte description de quelques documents parmi les plus intéressants de ce fonds.
S.A.D.

صفی پور، علی اکبر

۱۳۲۲- «وقفنامه‌ای ناشناخته از

دوران اشغال تبریز توسط عثمانیان

در سال ۹۹۸ هـ ق»، کتاب ماه تاریخ و

جغرافیا، پیاپی ۶۸ و ۶۹ ص ۱۴۲-۱۵۴، فارسی، کتابنامه:

۱۴۵، سند: ۱۴۲.

کد پارسا: A۶۱۳۰۱

۱۴۶ تا ص ۱۵۴ متن تصحیح شده

وقفنامه که توسط علی اکبر صفی پور تصحیح شده

آورده شده است.

وقفنامه‌ها؛ موقوفات تبریز (تاریخ و جغرافی)

۱ مقاله حاضر به مطالعه و بررسی مندرجات این وقفنامه می‌پردازد. نگارنده در آغاز، تصویر صفحه اول وقفنامه را که در سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران نگهداری می‌شود، با ذکر مشخصات شکلی و تزئینی آن معرفی می‌کند. سپس به مناسبت موضوع این وقفنامه، اوضاع ایران و تبریز و رابطه با دولت عثمانی را در زمان تنظیم این سند به تفصیل مورد بررسی قرار می‌دهد. نویسنده وقف و جایگاه آن در میان اهداف و سیاست‌های عثمانی را در سرزمین‌های اشغالی با توجه به اینکه سلاطین عثمانی حکومت خود را ادامه خلافت عباسیان می‌دانسته‌اند بسیار حائز اهمیت ارزیابی می‌کند. شناسایی محل مسجد مورد اشاره وقفنامه به همراه مطالعه تکمیلی چند منبع دیگر تاریخی و نیز سیاحت‌نامه شاردن^۱ مبحث بعدی این مقاله است. مؤلف در پایان به توصیف اجمالی محتوای وقفنامه و دلایل اهمیت مندرجات آن پرداخته است.

DARRĀJ (Ahmed)
BARS-BAI (al-Malik al-Ashraf Saif al-Din), Barsbay
Burjī Sultan of Egypt Vakıf

برسبای
حجة وقف الاشرف

Hujjat wakf al-Ashraf Bars-Bai. (L'Acte de Waqf de Barsbay ... Edition critique avec introduction, annotation et lexique par Ahmed Darrag.)
pp. 81, xiv, 96.

Institut Français d'Archéologie Orientale:
Cairo, 1963.

Textes et Traductions D'Auteurs Orientaux,
tome III.

10 OCAK 1994

131348 MIHRIMAH SULTAN
210050 VAKFIYE

An. D. Tarih 1989

Zülfikar, F. Cangüzel.: "Mihrimâh Sultan'ın Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde Bulunan Vakfiyelerinin Değerlendirilmesi" Yüksek lisans tezi (Danışman: Prof. Dr. Ali SEVİM), 141 s.

Mihrimâh Sultan'ın Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivinde mahfız 635 numaralı defterde altı yazma vakfiyesi bulunmaktadır.

Tezimizde bu vakfiyelerin tek tek ele alınıp incelenmesinden önce XVI. asırda yaşamış bir saraylı olan Mihrimâh Sultanın devrini tanıtmaya çalıştık. Babası Kânuni Sultan Süleyman zamanında sarayda ortaya çıkmış olan kadınlar saltanatında Mihrimâh Sultan'ın rolünün ne olduğu konusunu ise Mihrimâh Sultan'ın biyografisini verdiğimiz bölümde ortaya koymaya çalıştık.

Vakfiyelerinin tanıtımı ile ilgili kısımdan sonra, genel olarak vakfiyelerde görülen vakfın gelir kaynakları (akarât) ve vakfın hizmet birimleri (hayrât) üzerinde durduk.

Değerlendirmemize kaynak teşkil eden bu vakfiyelerde gördüklerimizi en ince ayrıntıları ile ele almaya çalıştık.

Ve tarihimizin aydınlatılmamış kısımlarının arşiv vesikalarında bulunduğunu gözönüne alarak, bu tarz çalışmaların kültür tarihimize, sosyo-ekonomik tarih araştırmalarına yardımcı olacağı düşüncesindeyiz.

- Vakıf

30 HAZİRAN 1995

185. Fibrst waqfiyyât al-'aṣr al-'uthmānī al-mahfūza bi-Wizārat al-Awqāf wa Dār al-Wathā'iq al-ta'rikhiyya al-qawmiyya bi-L-Qāhira [Index of Waqfiyat from the Ottoman Period preserved in the Ministry of Awqaf and the Dar al-Wathā'iq in Cairo], établi par Daniel Crecelius (Dānyāl Kṛisilyūs), Le Caire, Dār al-Nahḍa al-'arabiyya, 1992, 103 p.; 24,5x17 cm.

Claude GILLIOT, "TEXTES ARABES ANCIENS ÉDITÉS EN ÉGYPTÉ AU COURS DES ANNÉES 1992 à 1994",
MIDEO: Mélanges Institut Dominicain d'Études Orientales du Caire, Vol. XXII, Louvain 1994. pp. 271-396. s-378